

Választói értékrendek alakulása Magyarországon

Világnézet, kormányzás és külpolitika

A REPUBLIKON INTÉZET ELEMZÉSE

2025. január

BEVEZETŐ

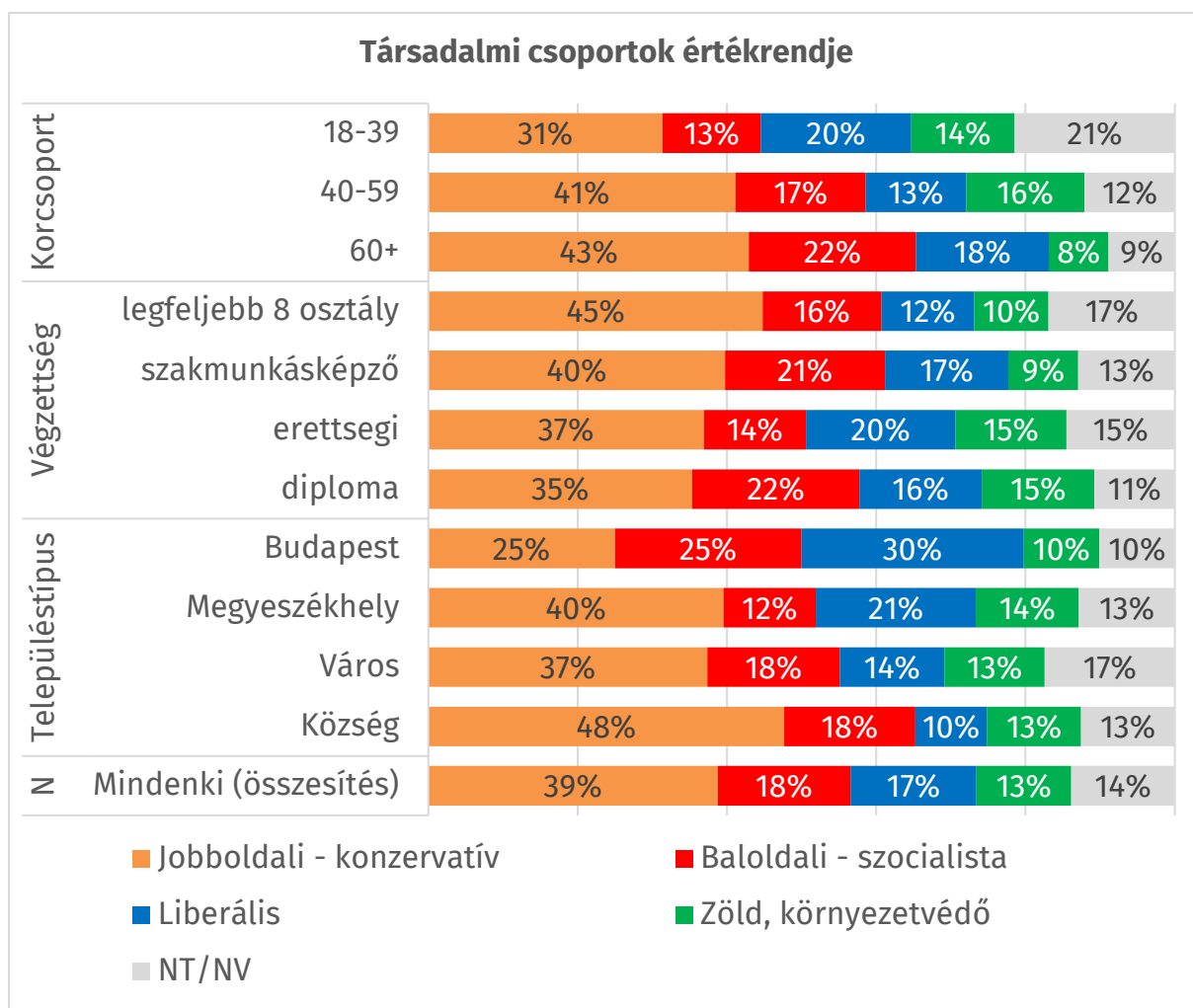
A 2024-es év emlékeztetett minket, milyen gyorsan át tudnak alakulni a pártok közötti erőviszonyok akár hirtelen és kiszámíthatatlanul is. A magyar választók pártpreferenciája gyökeresen megváltozott 2024-ben, a kormánypártok támogatottsága jelentősen visszaesett, és a Tisza Párt felforgatta az ellenzéki szavazói tábort is. A pártpreferenciákkal ellentétben a választók értékrendje csak lassan változik, bizonyos értelemben az előző évszázadra is visszavezethető szocialista gondolkodásmód határozza meg a magyarok világnézetét a mai napig. A legtöbb értékutatásában rendre kiderül, hogy valójában még a magukat liberálisnak valló magyarok is baloldali értékeket vallanak. Bár ritkán készül felmérés a választói értékrendekről, egy ilyen sűrű év után szükségét éreztük az utánkövetésnek: év végén megvizsgáltuk¹, hogyan határozza meg önmagát a magyar lakosság, hogyan gondolkodnak az államról, és hol látják Magyarország helyét a világpolitikában.

¹ A kutatás 1000 fő telefonos megkérdezésével készült 2024. november 28. – december 5. között. A kutatás nem, életkor, iskolai végzettség és településtípus szerint reprezentatív az ország felnőtt lakosságára. Hibahatár: +/- 3,2%.

EREDMÉNYEK

A négy fő világnézet közül a jobboldali, konzervatív értékrend a legnépszerűbb Magyarországon. A válaszadók 39 százaléka vallotta magát első sorban jobboldali konzervatívnak. A baloldali és liberális értékrend gyakorlatilag fej-fej mellett állnak, a baloldali, szocialista világnézetet a kérdezettek 18 százaléka vallotta magáénak, szemben a liberálisokkal, akik a kérdezettek 17 százalékát teszik ki. A liberális és baloldali válaszadók összesen a teljes népesség 35 százalékát adják, így együttvéve valamivel kevesebben vannak, mint a jobboldali konzervatívok. A zöld, környezetvédő értékrendűek vannak a legkevesebben, a kérdezettek 13 százalékát teszik ki. A baloldali, a liberális és a zöld válaszadók a teljes népesség 48 százalékát adják összesen. A zöldek önmagukban kevesebben vannak, mint azok, akik nem választottak vagy nem tudtak válaszolni a kérdésre, az ilyen bizonytalanok aránya 14 százalék.

A jobboldali-konzervatív értékrend az idősebb, alacsonyabb végzettségű, kisebb településeken élő válaszadók körében a legelterjedtebb, ez összhangban van a korábbi évek kutatásaival is. A baloldali értékrend gyakoribb Budapesten (itt minden negyedik ember baloldali) az idősebbek, a magasabb végzettségűek körében. A liberális értékrend Budapesten a legnépszerűbb, csaknem minden harmadik ember liberálisnak vallja magát. Emellett az érettségizettek és a megyeszékhelyeken élők közt található meg nagyobb számban. A zöldek nagyjából hasonló arányban képviselik magukat minden főbb demográfiai csoportban, de a magasabb végzettségűek és a 40-60 évesek körében a leggyakoribbak.

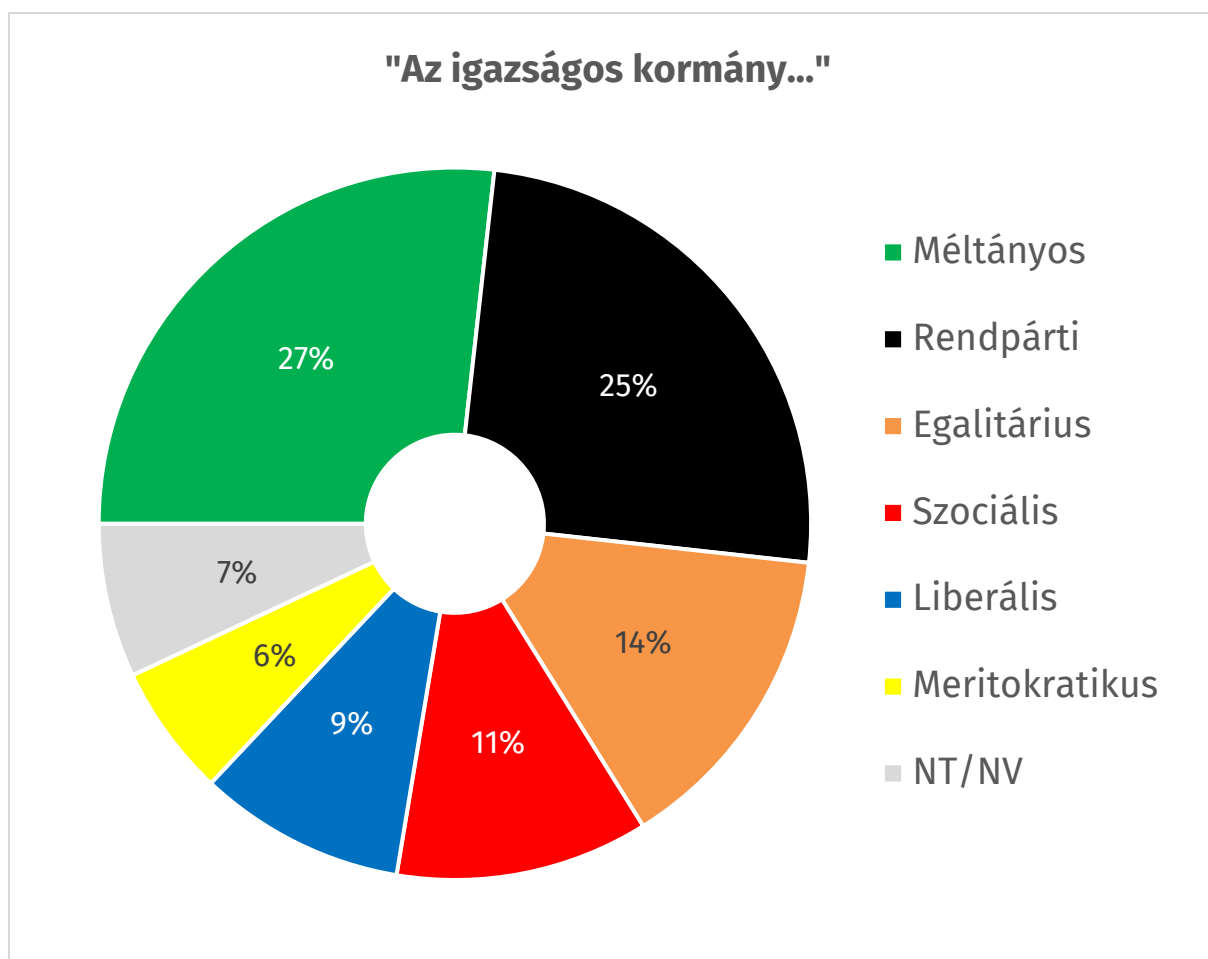
1. ábra: Demográfiai csoportok önbesorolása négy fő világnézeti csoportba.

Közel sem többségi ideológia a jobboldali-konzervativizmus Magyarországon, de láthatóan a legnépszerűbb. A korábbi mérésekben ezek a válaszadók eloszlottak a konzervatív, nemzeti, rendpárti csoportok között, jelenlegi mérésünk homogénebb képet mutat, miután szűkítettük a válaszlehetőségeket. Elmondható tehát, hogy a magyarok körében legnépszerűbb értékrend a jobboldali-konzervatív, ugyanakkor a magyarok többsége nem jobboldali, ugyanis a baloldali-liberális tömb (ha létezik ilyen) közel ugyanakkora, és a zöldek is szép számban képviselik magukat, összességében tehát a jobboldali-konzervatívok csoportja nem többség, hanem kisebbség.

"Az igazságos kormány..."	
Válaszopciók	Kapcsolódó szemléletmód
...egyenlőséget teremt az emberek között.	<i>Méltányos</i>
...betartja és betartatja a törvényeket.	<i>Rendpárti</i>
...nem kivételez senkivel.	<i>Egalitárius</i>
...a rászorulókat, elesettek gondját viseli.	<i>Szociális</i>
...nem avatkozik az emberek életébe, háttérben marad.	<i>Liberális</i>
...érdemeik alapján jutalmazza az embereket.	<i>Meritokratikus</i>

2. ábra: Kormányzással kapcsolatos válaszlehetőségek és a hozzájuk társított ideológiai szemléletmódok.

Kiemelten fontos a választói értékrendek vizsgálata során az önbesorolósos értékvizsgálat, azonban önmagában nem elégséges. Fontos, hogy képbe kerüljünk a válaszadók „belső” értékrendjével, amelynek kiváló módja, hogy megnézzük a kormányzástól alkotott képüket. Megkérdeztük, mi jellemzi első sorban az igazságos kormányt. Az egyes válaszopciók a 2. ábrán olvashatók, párosítva az állításokhoz tartozó államfilozófiákkal.

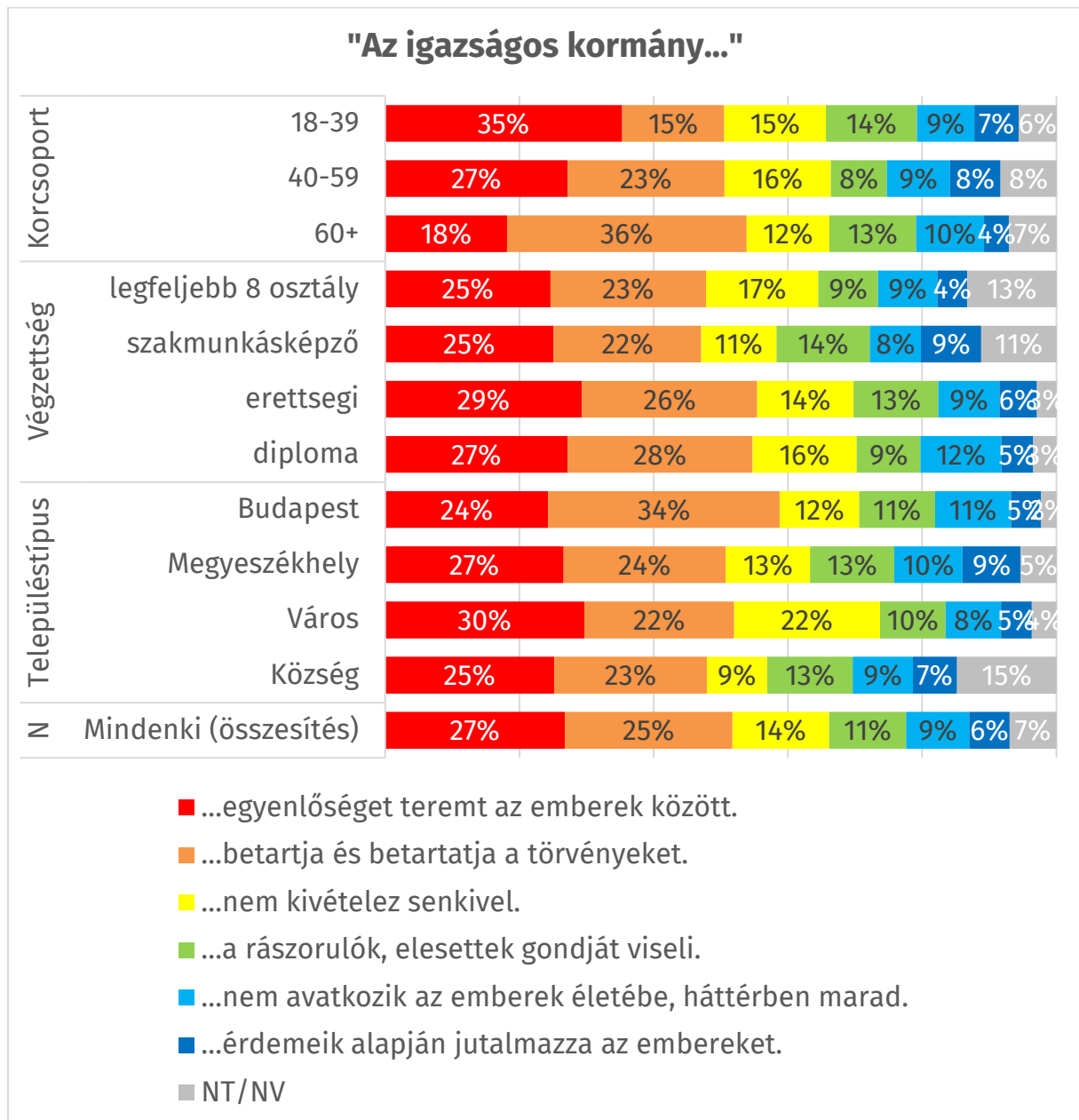

3. ábra: Uralkodó kormányzási szemléletmódok előfordulása a magyar társadalomban.

A válaszok alapján egyértelmű, hogy a baloldali értékek nem csak a magukat baloldalinak vagy liberálisnak valló válaszadókra jellemzőek, hanem a magyar társadalomra általában. Bár a választók nem szeretik a szocialista jelzõt, gondolkodásuk legmeghatározóbb elemei a méltányosság, az autoritás, egyenlőség és szolidaritás. A legtöbb egyetértést kiváltó mondat szerint az állam egyenlőséget kell teremtsen az emberek között, a válaszadók negyede szerint ez teszi igazságossá a kormányzást. Második helyen a törvények betartása és betartatása szerepel, azaz a rendpártiság vagy autoriter gondolkodás. Harmadik helyen, az egalitárius szemléletmód, az emberek 14 százaléka gondolja, hogy az állam akkor igazságos, ha egyenlő feltételeket teremt, nem kivételez senkivel. A rászorulókat 11 százalék jelölte meg, mint az igazságosság elsősorú feltétele, a liberális államfelfogás a válaszadók mindössze 9 százalékát jellemzi. Érdekes módon a meritokratikus gondolkodás, miszerint az állam akkor igazságos, ha érdemeink alapján jutalmaz, utolsó helyen szerepel 6 százalékkal, annak ellenére, hogy a

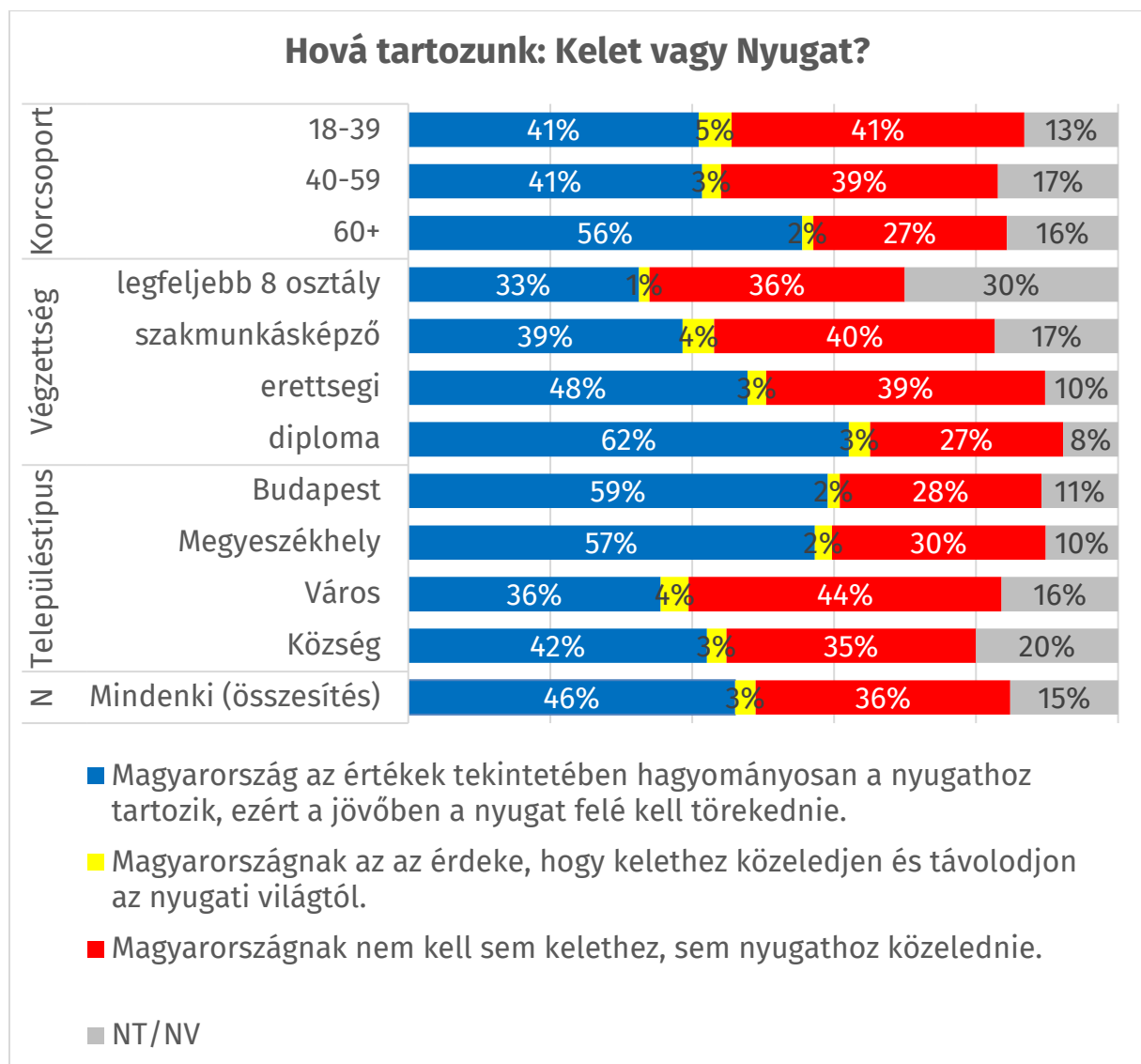
Fidesz-KDNP kormányok munkaalapú társadalmának ez a gondolat az alapja 2010 óta.

Egyértelműen a baloldali, szociális-méltányos kormányzás a legnépszerűbb a magyar lakosság körében, 38 százalék választotta ezeket. A jogszerűség, beleértve a törvények követését, betartatását, a kivételezés elvetését szintén fontos része a magyar válaszadók gondolkodásmódjának.

4. ábra: Kormányzással kapcsolatos szemléletmódok demográfiai csoport szerint

A méltányosság gondolata különösen népszerű a fiatalok körében és a vidéki városok lakosai között. A rendpárti szemléletmód nem meglepő módon leginkább a 60 év feletti korosztályra jellemző, de a településtípusok szerinti bontás alapján Budapesten kiemelkedően népszerű a rendpárti gondolat, így ez nem egy sima kormány-ellenzék ellentét. Az egalitárius szemléletmód, akárcsak a méltányosság, a vidéki városok lakosai körében kiemelten népszerű, de a legalacsonyabb végzettségűek körében is relatíve magas. A szociális kormányzás a fiatalok és a szakmunkások körében szerepelt erősebben, a liberális gondolkodásmód pedig leginkább a diplomások körében jelenik meg. Az érdemalapú, meritokratikus szemlélet a teljes népességhez képest valamivel nagyobb arányban jelenik meg a szakmunkás végzettségűek és a megyeszékhelyek lakói körében.

5. ábra: Vélemények Magyarország külpolitikai orientációjával kapcsolatban.

Mind a 2024-es EP, mind a soron következő 2026-os országgyűlési választás szempontjából kulcsfontosságú téma a külpolitika. A kormánypártok egyre erősödő euroszkeptikus kommunikációja és Putyinhoz, az arab világhoz és Kínához való közelsége, valamint a hidegháború hangulatát idéző világpolitikai helyzet okán a legfontosabb értékrendbeli kérdés, amit feltehetünk nem más, mint a „kelet vagy nyugat?” kérdése. Ebben a kormánypártok politikai kommunikációja megnehezíti a helyzetünket, ugyanis a semlegesség álarcán keresztül teszi csaknem minden zsetonját keletre, segíti elő Oroszország területi követeléseinek érvényesülését és a kínai befolyás kiterjedését. Így aztán a nyíltan keletre vágyódó lakosság aránya csökkent, azonban a semlegességet preferáló válaszadók aránya az elmúlt évekhez képest kilőtt, lassan a nyugatra hajló válaszadók arányához közelít, annak ellenére, hogy NATO- és EU-tagként egyértelműen a nyugati világhoz tartozik Magyarország. A teljes népességben mindezzel együtt továbbra is a nyugati kultúrkörhöz tartozás vezet, a kérdezettek 46 százaléka a nyugati világot preferálja, szemben a semlegességet követelőkkel, akik 36 százalékot tesznek ki. A keleti nyitásra vágyók aránya mindössze 3 százalék, 15 százalék bizonytalanul. Az idősebbek, a diplomások és nagyvárosiak a leginkább nyugatias gondolkodásúak, ezekben a társadalmi csoportokban abszolút többségben vannak a nyugatpártiak. A semlegesség gondolata a fiatalok, a vidéki városok lakói és a szakmunkás végzettségűek körében a leggyakoribb. Az alacsony végzettségűek és kistelepelesen élők a legbizonytalanabbak a kelet-nyugat kérdésben.

A politikai manipuláció tankönyvi példajaként Európa közepén, egy NATO- és EU-tagországban minden harmadik felnőtt semleges akar lenni, nem akar a nyugathoz közeledni, annak ellenére, hogy a szomszédunkat, beleértve számos határon túli magyar ember otthonát ostromolja Oroszország. Az idén veszteségeket elszenvedő baloldali-liberális ellenzék álláspontja meglehetősen egységes volt a kelet-nyugat kérdésben és ez része volt az ellenzéki összefogás kommunikációjának is, a Tisza Párt óvatosabb külpolitikai kérdések terén, bár kétségkívül pozitívabban áll az Európai Unióhoz, mint a Fidesz-KDNP.

Összeségében elmondható, hogy a Fidesz-KDNP visszaesése és a Tisza térnyerése nem jelenti azt, hogy a kormányzati kommunikáció hatástalanná vált, a hatásait érezhetjük a közvéleményen is, főleg, ami a külpolitikai véleményeket illeti. A

kormánypárti szavazók értékek szempontjából alkalmazkodóbbak a politikához, az ellenzéki válaszadók értékrendje lassabban mozdul, a Tisza Párt előretörésével nem változott drasztikusan. Ennek egyik oka, hogy a Tisza gyűjtőpártként működik, szándékosan értéksemleges marad számos megosztó kérdésben, míg másokban egyenesen a kormánypártokra hajaz, reménykedve a konzervatívabb, jobboldali szavazatok elnyerésében. A másik ok, hogy az ellenzéki szavazók évek óta a győztesnek vélt stratégiára kényszerültek szavazni, az Orbán-ellenesség jelenti a közös nevezőt, nem az értékközösség. Ettől függetlenül a teljes magyar népességben erős a baloldali beidegződés, még a magukat jobboldali-konzervatívnak vallók körében is jelen van. Mindez felveti a baloldali ellenzéki pártok jövőjének kérdését. A 18 százalék önbevallott baloldali választó, nem beszélve a szociális értékeket valló szavazókról, továbbá a magát liberálisnak valló közel ugyanennyi választópolgárról, akiknek a kegyeiért az MSZP és a Párbeszéd, illetve a DK és a Momentum is harcol, fogja eldönteni a 2026. évi országgyűlési választásokat. A választók világnézeti profilja adott, a kérdés, hogy a „Tiszán-túli” ellenzék tud-e építkezni 2026-ra, és ha igen, mit jelent ez a Tisza választási stratégiáját illetően. A listás szavazást jelenlegi közvélemény-kutatási adatok alapján meg tudná nyerni a Tisza Párt, azonban az egyéni körzetek jelöltállításánál nagy kérdés, képes-e ekkora bravúrra, különösen az országgyűlési egyéni választókerületek átrajzolása után, vagy le kell ülnie tárgyalni más ellenzéki pártokkal is. A klasszikus ellenzéki pártok hatalmas erőpróba előtt állnak. Hiába fontosak a választóknak azok az értékek, amelyeket a baloldali pártok történelmileg képviselnek, ha a pártok nem tudják meggyőzni a választókat, hogy hasonló a világvilágképük és van választási ajánlatuk. A válaszadók világvilágképe nem változott meg drasztikusan az elmúlt években, ahogyan az ellenzéki pártok képviselt értékei sem, de nehéz kecsegtetőbb ajánlatot tenni, mint az Orbán-kormány leváltásának esélyét, amely a Tisza-kampány essenciája. A baloldali, liberális pártok egyik legnagyobb reménye, ha meg tudják mutatni, hogy a kormányváltáshoz szükség van rájuk és az 5, 10, 20 százaléknyi szavazóra, akiket mozgósítani tudnak.